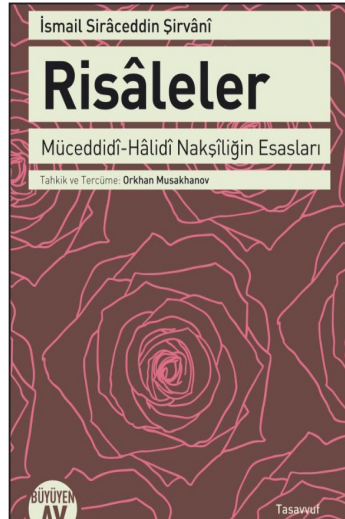

■
İSMAIL SİRÂCEDDİN ŞİRVÂNÎ,
RİSÂLELER MÜCEDDİDÎ-HÂLİDÎ NAKŞİLİĞİN ESASLARI,
Tahk. ve Çev.: Orkhan Musakhanov,
Büyüyenay Yay. İstanbul 2018, 280 S.

Yüksek Lisans Öğrencisi
EMRE CAN ÇOLDAŞ
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
orcid.org/0000-0001-6730-6571
emrebyad492@gmail.com

Bil ki; bu yüce Nakşebendî tarikatının özü, nebevi şeriatın edeplerini yerine getirmek ve bid'attan sakınmaktır. (s.114)

18. yy. sonlarında Rusların Kuzey Kafkasya'yı işgali üzerine bu bölgeyi savunmak ve işgalden kurtarmak için tasavvuf kökenli "Müridizm Hareketi" ortaya çıkmıştır. Nakşebendî tarikatı mensupları tarafından başlatılan bu bağımsızlık mücadelesine zamanla başka tarikatlardan da katılanlar olmuştur. Müslümanlarca "gazavât" denilen bu hareket, Şeyh Mansur (ö. 1208/1794) ile başlamış, yirmi beş yıl Ruslara ağır kayıplar verdirip imkânlar tükenince teslim olmak zorunda kalan Şeyh Şamil (ö. 1287/1871) ile sona ermiştir.

Şeyh Mansur vefat ettikten sonra bu harekete ikinci kez dinamizm kazandıran Molla Muhammed olmuştur. Molla Muhammed ve diğer imamların tarikat silsilesi, Şeyh İsmail Sirâceddin Şirvani vasıtasıyla Şeyh Mevlânâ Hâlid-i Bağdadî'ye (ö. 1242/1827) uzanmaktadır. Bu bağlantı dolayısıyla söz konusu bağımsızlık hareketi, Hâlidîliğin bir uzantısı olarak değerlendirilmiş ve hareketi başlatan kişinin de Mevlânâ Hâlid-i Bağdadî olduğu yönünde kanaatler ortaya çıkmıştır.

Hâlidîliğin Kafkaslarda yayılmasına ve bu bölgede Şeyh Şamil hareketinin başlamasına vesile olan İsmail Sirâceddin Şirvânî'nin tasavvufi yönü, müellif kişiliğinin önüne geçmiştir.

Şuayb Efendi b. İdris el-Bâkinî tarafından "Şeyh-i meşâyih-ı Kafkas" olarak nitelendirilen İsmail Sirâceddin Şirvânî, Şirvan Hanlığı'nın Kürdemir köyünde 1197/1782-3'te dünyaya gelmiştir. Abdullah ed-Dihlevî'den (ö. 1227-8/1813) manevî ilim tahsil etmek üzere Hindistan'a doğru yola çıkmış ancak aldığı manevî bir işaretle nasibinin Mevlânâ Hâlid-i Bağdadî'de olduğunu düşünerek ona intisap etmiştir. 1269/1853 yılında veba hastalığından vefat eden ve Amasya'da medfun olan İsmail Sirâceddin Şirvânî, tasavvuf üzerine Arapça kırk iki risâle kaleme almıştır.

Şirvânî'nin tek nüsha olan bu kırk iki risâlesi, Atatürk Kitaplığı Osman Nuri Ergin Yazmaları'nda bulunmaktadır. Bu risâleler, Orkhan Musakhanov tarafından tahkik ve tercüme edilerek Büyüyenay Yayınları aracılığıyla (İsmail Sirâceddin Şirvânî, Risâleler Müceddidî-Hâlidî Nakşîliğinin Esasları) ilim camiasına kazandırılmıştır. İlgili eserde, Şirvânî'nin hayatı, icâzeti, halifeleri ve kaleme aldığı *Risâlelerin*

kaynakları hakkında araştırmalara da yer verilmiştir. Araştırma kısmında Hâlid-i Bağdâdî'nin Şirvânî'ye vermiş olduğu icâzetin orijinal nüshası ve Türkçe tercümesi bulunmaktadır.

Őirvanlılar İsmail Sirâceddin Şirvânî'ye "Gül kokulu Mevlânâ" demektedirler. Eserin kapağındaki gül motifleri Őirvanlıların yakıştırması ile bağlantı kurularak hazırlanılmış olsa gerektir. Bu haliyle şık ve manidar bir kapak tasarımı ile okuyucuya hitap etmektedir.

Şirvânî; İmâm-ı Rabbânî, İbn Arabî, Ebû Saîd Hâdimî, Muhammed Pârsa gibi mutasavvıfların görüşlerini, kaleme aldığı *Risâleler* eserinin temel kaynağı olarak kullanmış ve zaman zaman farklı fikirleri karşılaştırarak incelemiştir. Sirâceddin Şirvânî on beş, on sekiz, yirmi ve otuz sekizinci risâlelerde İmâm-ı Rabbânî'nin mektuplarını çevirmiştir. Otuzuncu risâleyi İmam Fergânî'nin Őerhu't- Tâiyye'sini özetlemek suretiyle yazmıştır. Otuz altıncı risâlede ise Bahâeddin Nakşbend'in (ö.791/1389) bazı hikmetlerini Farsçadan tercüme etmiştir.

Şirvânî eserinde, Müceddidî-Hâlidîliğin ana esaslarını merkeze alarak tasavvufun teorik ve pratik boyutlarını incelemiştir. İçerik ve üslubuyla İmâm-ı Rabbânî'nin *Mektûbât*'ının bir özeti niteliğindedir. Ayrıca alıntı, atıflar ve yorumlarla ilmî değere haizdir. Risâleler; varlığın ve bilginin mahiyeti, Nakşbendîliğin esasları, seyr ü sülûk olmak üzere üç ana başlık etrafında şekillenmiştir. Eserde ayrıca tasavvufî ıstılahlar ve mahiyetlerine yoğun bir şekilde değinilmektedir.

Varlığın ve bilginin mahiyetini ağıklayan risâlelerde âlemin hakikatinden, sûfî ve kelimcilerin ayrıştıkları noktalardan, vahdet-i vücûd anlayışından bahsedilmektedir. Vahdet-i vücûd konusunda İmâm-ı Rabbânî ve İbn Arabî'nin görüşleri karşılaştırılmaktadır. Seyr ü sülûk konularını ele alan risâlelerde İmâm-ı Rabbânî'nin görüşleri İbn Arabî'nin görüşlerine tercih edilmekte ve Hâlidîliğin esasları vurgulanmaktadır.

Hâlidîliğin esaslarını ağıklayan risâlelerde bu tarîkatın usulleri, diğer tarîkatlardan ayrılan yönleri, beş latife ve bunların emir âleminde oluşu, Nakşbendî silsilesi, şeriat ve tarîkat, Őâh-ı Nakşbendî'nin hikmetleri, zikrin mertebesi ve kalp zikri ele alınmaktadır.

Eserde tercümenin yanında Arapça metni sunulmaktadır. Bu şekilde okuyucuya karşılaştırmalı okuma imkânı verilmiştir. Tercü-

mede Arapça kelimelere yer verildiğinden, eserin aslının çok yoğun tasavvufî, felsefî ve kelâmî kavramlara dayandığından bu ilimleri bilmeyen kişilerin kitabı tam manasıyla anlamakta zorluk yaşayacağı söylenebilir. Dolayısıyla eser belli bir ilmî birikime sahip okuyucuya hitap etmektedir.

Şirvânî'nin tasavvuf anlayışını teorik ve pratik yönleriyle ele alan bu eserin, tahkik ve tercüme edilerek dilimize kazandırılmasının önemli olduğu kanaatindeyiz. Bu eser, Müceddidî-Halidîliğin Kafkaslardan Anadolu'ya kadar uzanan etkilerinin daha doğru anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Hazırlanıp yayınlanmasında emeği geçenleri tebrik ederiz.